

Svenska modellen ökar inkomstskillnader i en kris

Dagens Nyheter den 23 maj 2023

Coronapandemin påverkade Sveriges ekonomi negativt och regeringen införde flera stödåtgärder för att mildra pandemins effekter på företag och hushåll.

Tyvärr innehåller Sveriges officiella ekonomiska statistik tidsfördröjningar. Data om ekonomiska utfall, såsom företagets omsättning, rapporteras främst på kvartals- eller årsnivå. Statistik om inkomstfördelningen presenteras årsvis med fördröjningar på upp till två år. Dessa tidsförskjutningar kan ha försämrat effektiviteten i regeringens stödåtgärder under coronapandemin.

Vår nya ESO-rapport, "Pandemin och pengarna", analyserar coronapandemins och stödpolitikens ekonomiska utfall med hjälp av en delvis oanvänd datakälla: Skatteverkets taxeringsregister. Dessa register bygger på löpande, månadsvis insamling av uppgifter om företagets betalda skatter och löntagarnas inkomster. Skatteverkets register erbjuder därmed en betydligt högre tidsfrekvens än merparten av svensk konjunkturstatistik.

I rapporten undersöker vi i huvudsak två utfall under coronapandemin: företagets omsättning och löntagarnas inkomster, utifrån både nivå och fördelning.

Ett av huvudresultaten är att pandemin ledde till en minskning av företagets omsättning med 6 procent, vilket markerar en av de kraftigaste ekonomiska recessionerna som Sverige har upplevt i modern tid. Pandemin slog hårdast mot hotell- och restaurangbranschen samt bland företag i kommuner där smittspridningen var som högst.

Även inkomst- och punktskatteintäkterna påverkades. Skatten på industriell elektricitet, som indikerar tillverkningsindustrins aktivitet, föll med 6 procent. Flygskatten minskade med hela 95 procent, vilket troligtvis är en följd av att reserestriktionerna flyttade semesterkonsumtionen från utlandet till Sverige. Intäkterna från alkoholskatten däremot ökade med 7 procent.

Sjuklönerna steg med hela 68 procent. En förklaring är pandemin i sig, men vår bedömning är att även ändrade incitament i sjukförsäkringen påverkade: under pandemin tog staten över företagets sjuklönekostnader och slopade karensavdrag för individer.

Löntagarnas arbetsinkomster föll med nästan 5 procent under pandemin. Siffran är hög, men inte extrem i jämförelse med tidigare kriser. Den största orsaken var ökad arbetslöshet, särskilt bland deltidsarbetande under 30 år och över 65 år.

Inkomstskillnaderna steg under pandemin. En huvudorsak var den högre arbetslösheten bland lågavlönade, medan medel- och höginkomsttagare inte påverkades nämnvärt av krisen. Ökade kapitalinkomster, särskilt stora realisationsvinster under 2021, bidrog också.

I rapporten studerar vi även de statliga korttids- och omställningsstöden via policysimuleringar. Resultaten visar att utan stöden hade inkomstfallet för löntagarna blivit nästan dubbelt så stort och arbetslösheten hade ökat mer än vad den faktiskt gjorde. Vår analys visar även att krav på heltidsarbete och oförändrad lön, men där vissa blir uppsagda, kan leda till högre inkomstskillnader i kriser än om alla behåller sina jobb men arbetar något färre timmar och därmed får något lägre inkomst.

Rapportens viktigaste lärdomar för politiken är följande:

1. Flexiblare arbetstider kan minska krisers effekt på inkomstfördelningen. Graden av flexibilitet i arbetstid och arbetsinkomst påverkar inkomstskillnaderna i en lågkonjunktur. Den traditionella "svenska modellen", där anställdas rätt till heltid prioriteras, medför större risk för ökad arbetslöshet och ökad inkomstspridning i tider av ekonomisk nedgång. Detta jämfört med en nyare "tysk modell", där arbetstidsflexibilitet med bibehållen sysselsättning premieras.
2. Korttidsstöd kan fungera i kriser, men bör inte utökas för att hantera normala nedgångar. Korttidsstödet hjälper företag att undvika uppsägningar under kriser. Om företagen lätt kan minska verksamheten i en konjunkturbedgång behövs inget statligt korttidsstöd.

Men om normen i stället är heltidsanställning, även i kristid, kan ett korttidsstöd överbrygga krisens effekter. Hur djup en kris bör vara för att motivera statligt stöd är inte uppenbart, och korttidsstöd bör därför användas sparsamt.

3. Implicita stöd till offentlig sektor bör analyseras. Vi efterlyser en diskussion om hur skillnader i direkt och indirekt stödpolitik under krisperioder påverkar samhällsekonomin. Medan vissa delar av offentlig sektor, särskilt vården, upplevde kraftigt ökad efterfrågan och behov under pandemin, kan andra delar ha upplevt det motsatta. Trots detta bibehölls anställningar och löneinkomster oförändrade och vi frågar oss därför om detta bör betraktas som ett indirekt korttidsstöd.
4. Öka användningen av ekonomiska realtidsdata, särskilt Skatteverkets register. Genom att aktivt inkludera Skatteverkets register i offentlig statistik kan tidsfördröjningen i konjunktur- och inkomstfördelningsanalys minskas drastiskt och analysernas innehåll förbättras.
5. Förbättra rapporteringen av arbetstid, anställningstyp och sjuklön. Det finns brister i data över anställdas arbetstid och individers sjuklön redovisas som klumpsumma på företagsnivå, vilket försvårar analyser av hur konjunktursvängningar och arbetsmarknadsreformer påverkar arbetsmarknaden.

Skatteverkets månadsuppgifter bör därför kompletteras med angivande av procent av heltidstjänster och individuell sjuklön, efter en konsekvensanalys av den administrativa bördan som detta kan orsaka för arbetsgivarna.

Nikolay Angelov
Daniel Waldenström